

Veerkrachtsignalen bij adolescenten (niet) in aanraking met jeugdzorg

Froukje Molenkamp

Bacheloropdracht Psychologie

Universiteit Twente, Enschede

Eerste begeleider: Jochem Goldberg, MSc

Tweede begeleider: Dr. Mirjam Radstaak

Datum: 26-06-17

Abstract

Veerkracht is een belangrijk onderdeel van psychisch welbevinden, het helpt bij het omgaan met stress en tegenslagen en kan tegenslagen en stress omzetten in iets positiefs zoals zelfontwikkeling. Daarnaast beschermt veerkracht onder andere tegen het ontwikkelen van (symptomen van) psychopathologie en psychiatrische stoornissen. Psychische problemen ontwikkelen/uiten zich vaak tijdens de adolescentie, hierdoor is onderzoek naar veerkracht bij adolescenten van belang.

De onderzoeksvraag luidt als volgt: *In welke mate is er verschil tussen veerkracht van adolescenten in aanraking met jeugdzorg en adolescenten die niet in aanraking zijn met jeugdzorg? Als er verschillen te vinden zijn, wat zijn die verschillen dan?* De hypothese die voortkwam uit de resultaten van eerdere onderzoeken is: *Adolescenten in aanraking met jeugdzorg laten meer veerkrachtsignalen zien in hun Best Possible Self dan adolescenten die niet in contact staan met jeugdzorg.* De Best Possible Selves zijn gecodeerd aan de hand van twee codeschema's, een inhoudelijk codeschema en een veerkracht codeschema. De jeugdzorggroep en middelbare schoolgroep werden per codeschema met elkaar vergeleken. Ten eerste door methode A, hier werd naar de gemiddelde frequentie van een code gekeken en ten tweede door methode B, het tegen elkaar afzetten van het aantal respondenten dat de code noemde.

Er werden verschillen gevonden bij de inhoudelijke codes 'vrienden', 'thuis', 'materialisme', 'familie', 'sport', 'school' en 'zelf'. Alle codes, behalve de code 'zelf', werden vaker genoemd door de middelbare schoolgroep, 'zelf' kwam vaker voor bij de jeugdzorggroep. De jeugdzorggroep laat tenminste een gelijke mate van veerkrachtsignalen zien. Mogelijk zelfs een hogere mate, de jeugdzorggroep laat bij 'autonomie' meer veerkrachtsignalen zien en meer jeugdzorgrespondenten noemen de code 'probleemoplossende vaardigheden'. Daarnaast heeft de jeugdzorggroep minder beschermfactoren op gezinsniveau en meer tegenslagen. Concluderend lijkt het missen van beschermfactoren op gezinsniveau niet gelijk te staan aan een lagere mate van veerkracht, hiermee kan gezegd worden dat er een neiging is naar bekrachtiging van de hypothese. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is het verzamelen van meer achtergrondinformatie over de respondenten. Zodat deze gebruikt kan worden het bij analyseren en verklaren van de resultaten.

Abstract

Resilience is an important part of psychological well-being, it makes it easier to cope with stress or setbacks and could possibly help to turn stress or setbacks into something positive like personal development. Besides making it easier to cope with stress or setbacks, it can also protect against the development of (symptoms of) psychopathology or psychiatric disorders. Because psychological problems usually develop or show around adolescence, it is important to do research on resilience in the adolescence.

This research is aimed to answer the following question: *To what extent is there a difference between the resilience of adolescents-in-care and adolescents not in care? If there are differences, what are those differences?* The hypotheses that will be researched in this study is: *Adolescents-in-care show more resilient signals in their Best Possible Selves (BPS) than adolescent not in care.* The Best Possible Selves of the respondents are coded with two different code schemes', first with a content code scheme, second with a resilience code scheme. The adolescents-in-care and the adolescents not in care have been compared per code scheme. They have been compared in two ways, first by looking at the relative average of how often a code is named, method A and second by looking at how many respondents named the code per group, method B.

The differences were found in the next (positive) content codes: 'friends', 'home', 'materialism', 'family', 'sports', 'school', and 'self'. All the codes, except 'self', were found more often in the not-in-care group. The code 'self' was named more often by the in-care group. By looking at the results of the resilience code scheme, it was seen that the in-care group showed at least an equal amount of resiliency signals. Possibly a bit more resiliency signals, because of the higher degree of 'autonomy' and because of the higher number of respondents that mentioned 'problem solving-skills'. Beside that the in-care group also showed less protective factors in the family and seemed to have encountered more setbacks. This seems to show that missing protective factors from 'home/parents' does not equal a lower degree of resilience, which would mean that there is a tendency for confirmation of the hypotheses. A recommendation for follow-up research is collecting more background information of the respondents, to enable a more thorough analysis of possible explanations of the results.

Inhoud

Abstract	1
1. Inleiding	4
1.1 Belang van veerkracht	4
1.2 Adolescenten in jeugdzorg	5
1.3 Veerkracht bij adolescenten.....	6
1.4 Veerkracht factoren	7
1.5 Onderzoeksvraag	9
2. Methode	10
2.1 Design	10
2.2 Participanten	10
2.3 Materialen	10
2.4 Procedure	11
2.5 Analyse	11
3. Resultaten.....	16
3.1 Resultaten inhoudelijk codeschema.....	16
3.2 Resultaten veerkracht codeschema	20
4. Discussie	23
4.1 Zwakke punten & aanbevelingen	25
4.2 Conclusie	27
Bibliografie.....	28
Bijlage 1 Formulier Best Possible Self	32

1. Inleiding

Vanuit de traditionele psychologie wordt er gekeken naar iemands klachten en hoe deze klachten verminderd kunnen worden. Vanuit de positieve psychologie wordt zowel gekeken naar hoe deze klachten verlicht kunnen worden als naar iemands kwaliteiten en sterke punten (Clonan, Chafouleas, McDougal, & Riley-Tillman, 2004). Dit sluit goed aan bij het twee-continuamodel (Keyes, 2005). Hierin zegt Keyes (2005) dat er twee aspecten van mentale gezondheid bestaan, namelijk psychische klachten en psychisch welbevinden. Deze twee aspecten komen relatief onafhankelijk van elkaar voor, dit houdt in dat de afwezigheid van psychische klachten niet per se tot een goede mentale gezondheid leidt (Keyes, 2005). Daarnaast is het met dit model duidelijk geworden dat iemand met psychische klachten toch een goede mentale gezondheid kan hebben als iemand hoog scoort op psychisch welbevinden. Hierdoor is onderzoek naar psychisch welbevinden, naast onderzoek naar het verlichten van psychische klachten, ook belangrijk geworden om zo een optimale mentale gezondheid te bereiken (Keyes, 2005). Een belangrijk aspect dat samenhangt met mentale gezondheid is het kunnen omgaan met tegenslagen, dit wordt ook wel veerkracht genoemd (White & Murray, 2015).

1.1 Belang van veerkracht

Veerkracht is belangrijk omdat het helpt bij het omgaan met stress en tegenslagen (Hayhurst, Hunter, Kafka, & Boyes, 2013; Goldstein & Brooks, 2013; White & Murray, 2015; Henderson Grotberg, 2001; Jans-Beken, Lataster, Janssens, Peeters, & Jacobs, 2017). Daarnaast is veerkracht positief gelinkt aan mentale gezondheid en welzijn (White & Murray, 2015; Jans-Beken et al., 2017). Tevens helpt veerkracht bij het reduceren of voorkomen van (symptomen) van depressie, angsten, mentale problemen en psychopathologie (White & Murray, 2015; Goldstein & Brooks, 2013; Hayhurst, Hunter, Kafka, & Boyes, 2013; Henderson Grotberg, 2001; Place, Reynolds, Cousins, & O'Neill, 2002; Campbell-Sills, Cohan, & Stein, 2006). Ook Ingram en Price (2001) gaven aan dat veerkracht weerstand biedt aan psychopathologie en alhoewel het geen algehele bescherming biedt, kan het ook de ontwikkeling van psychiatrische stoornissen tegen gaan. Tot slot bleek uit verschillende onderzoeken dat veerkracht een beschermende werking heeft tegen het plegen van zelfmoord (Nruham, Holen, & Sund, 2010; Roy, Carli, & Sarchiapone, 2011; White & Murray, 2015). In het onderzoek van Ngruham, Holen en Sunds (2010) werd onderzoek gedaan

naar adolescenten met (een) gewelddadige levenservaring(en), die toen ze 15 waren een depressie hadden. Toen deze adolescenten 20 waren, werden ze nog een keer onderzocht en daar kwam uit dat veerkracht negatief gecorreleerd was aan (een poging tot) het plegen van zelfmoord. De conclusie luidde dat sommige depressieve adolescenten veerkrachtig genoeg waren om zichzelf te beschermen tegen het doen van een poging tot zelfmoord (Nrugham, Holen, & Sund, 2010).

Omdat dit onderzoek zich richt op adolescenten zal hieronder dieper ingegaan worden op adolescenten in aanraking met jeugdzorg en veerkracht bij adolescenten.

1.2 Adolescenten in jeugdzorg

Adolescenten kunnen om verschillende redenen in aanraking komen met jeugdzorg, daarom geeft jeugdzorg ook verschillende soorten hulp: namelijk ambulante hulp, jeugdzorgplus, verblijf in een jeugdinstelling, pleegzorg, jeugd-GGZ, jeugdreclassering en ondertoezichtstelling en voogdij (Rijksoverheid, sd). Ambulante hulp wordt gegeven als er problemen zijn binnen het gezin, zoals ruzie tussen ouders en kinderen, als kinderen vaak spijbelen, licht depressief zijn of bij andere lichte (gedrags)problemen. Jeugdzorgplus is voor kinderen met ernstige (gedrags)problemen, voor deze zorg is een machtiging van een kinderrechter nodig. Deze machtiging wordt afgegeven wanneer de kinderen bescherming tegen zichzelf of tegen anderen nodig hebben (Rijksoverheid, sd). Ook kunnen kinderen in een jeugdinstelling verblijven, dit kan zowel op vrijwillige als op gedwongen basis. In een jeugdinstelling zijn kinderen met veel verschillende problemen aanwezig. In de pleegzorg worden kinderen die niet meer thuis kunnen wonen opgevangen, dit kan tijdelijk zijn maar ook voor langere tijd. Ook deze zorg kan zowel op vrijwillige basis als op gedwongen basis tot stand komen (Rijksoverheid, sd). De jeugd-GGZ is voor kinderen met psychische problemen. Daarnaast biedt de jeugdzorg ook jeugdreclassering, dit is begeleiding voor kinderen met een proces-verbaal van de leerplichtambtenaar of de politie. Tot slot is ook de ondertoezichtstelling en voogdij een maatregel van de jeugdzorg, deze maatregel is alleen mogelijk nadat de Raad voor de Kinderbescherming alle mogelijkheden heeft onderzocht en na een beslissing van de kinderrechter (Rijksoverheid, sd).

De respondenten uit dit onderzoek worden ambulante behandeld, hier gaat het dus vaak om lichte problemen.

1.3 Veerkracht bij adolescenten

“Zelfs kinderen met genoeg geluk om geen significante tegenslagen of trauma’s mee te maken of om belast te worden met intense stress of angst, ervaren de druk van verwachtingen.” (Goldstein & Brooks, 2013 p. 3). Deze quote laat zien dat iedereen veerkracht kan gebruiken.

Het is belangrijk om al in de adolescentie onderzoek te doen naar veerkracht, want ongeveer 50% van de mentale ziekten en angsten uiten zich rond de leeftijd van 16 jaar. Rond de leeftijd van 25 jaar heeft bijna 75% van de mentale ziekten en angsten zich geuit (White & Murray, 2015). Hierdoor is het dus belangrijk dat adolescenten op deze leeftijd gebruik kunnen maken van de beschermende kracht van veerkracht tegen onder andere psychische klachten. Daarnaast blijft veerkracht redelijk stabiel tijdens het leven (Masten, et al., 2004; Hayhurst et al., 2013), dus is het verstandig om hier al op vroege leeftijd aandacht aan te besteden. Echter is het wel zo dat veerkracht zich ook later kan ontwikkelen, maar de groep die later veerkrachtig wordt blijft een achterstand houden in hun coping vaardigheden vergeleken met de groep die al vroeg veerkrachtig is (Masten, et al., 2004).

Eerder onderzoek naar veerkracht bij adolescenten werd bijvoorbeeld gedaan door Campbell-Sills, Cohan en Stein (2006). Uit dit onderzoek bleek dat de groep die significante emotionele verwaarlozing had ervaren en hoog scoorde op veerkracht, het laagst scoorden op psychische symptomen. Deze groep scoorde zelfs lager op psychische symptomen dan de groep die weinig/geen emotionele verwaarlozing heeft ervaren en hoog scoorde op veerkracht. Eén van de theorieën die dit probeert te verklaren stelt dat veerkracht niet alleen goed is voor het herstellen van tegenslagen, maar dat het ook kan zorgen voor persoonlijk groei en zelfontplooiing. Daarom zouden de veerkrachtige respondenten in de lastige thuissituatie hoger scoren op gezondheid en lager scoren op psychische klachten (Campbell-Sills, Cohan, & Stein, 2006). Een andere verklaring die gegeven wordt voor dit fenomeen is dat de veerkrachtige adolescenten in dit onderzoek ‘super veerkrachtig’ zijn (Campbell-Sills, Cohan, & Stein, 2006).

1.4 Veerkracht factoren

Veerkracht hangt sterk samen met iemands individuele factoren en eigenschappen (Skala & Bruckner, 2014). Voorbeelden van deze individuele factoren en eigenschappen worden door Bernard (1991) gegeven, deze eigenschappen zijn; sociale competentie, autonomie, zingeving en toekomstvisie en probleemoplossende vaardigheden (Bernard, 1991). Naast individuele factoren is veerkracht sterk gerelateerd aan sociale- en omgevingsfactoren/maatschappelijke factoren (Skala & Bruckner, 2014; Riley & Masten, 2005; Zolkoski & Bullock, 2012). Zo heeft de manier waarop families omgaan met trauma invloed op de ontwikkeling van veerkracht en sociale en/of psychologische problemen bij kinderen en adolescenten (Henderson Grotberg, 2001). Ook de opvoedstijl van de ouders heeft invloed op de ontwikkeling van veerkracht bij de kinderen (Zakeri, Jowkar, & Razmjoe, 2010). In een ander onderzoek werd een significant verschil gevonden in persoonlijke- en familiemiddelen tussen de veerkrachtige (hoge score op competentie, hoge score op tegenslagen) en de niet-veerkrachtige groep (lage score op competentie, hoge score op tegenslagen), terwijl beide groepen vergelijkbare tegenslagen ervoeren (Masten, et al., 2004). De veerkrachtige groep had meer persoonlijke en familiemiddelen dan de niet-veerkrachtige groep. Er werd geen verschil gevonden tussen de middelen van de veerkrachtige en de competente groep (hoge score op competentie, lage score op tegenslagen) (Masten, et al., 2004). Dit onderzoek laat dus zien dat persoonlijke en familiemiddelen gecorreleerd kunnen zijn aan het ontwikkelen van competentie en veerkrachtigheid in tijden van tegenslagen.

Dat veerkracht niet alleen voortkomt uit persoonlijke of familiemiddelen kwam uit een ander onderzoek naar voren. In dit onderzoek zijn een aantal adolescenten van niet-veerkrachtig naar veerkrachtig gegaan, zonder veranderingen in persoonlijke- en familiemiddelen (Masten & Tellegen, 2012). De adolescenten die veerkrachtig werden planden meer, waren autonomer en hadden vaker steun van een volwassene buiten de familie dan de adolescenten die niet-veerkrachtig bleven (Masten & Tellegen, 2012). Ook het vormen van een gezonde romantische relatie, een nieuwe baan of onderwijskans hielp bij het ontwikkelen van veerkracht op latere leeftijd (Masten & Tellegen, 2012).

Een groot deel van de eerdergenoemde verschillen hebben te maken met een sociaal netwerk en het kunnen ontvangen van sociale steun uit dit netwerk. Onderzoek laat zien dat adolescenten die meer sociale steun ontvangen ook meer veerkracht laten zien (Daining & DePanfilis, 2007). Het onderzoek zegt dat 7,1-7,3% van de variantie in veerkracht verklaard wordt

door de (mate van) sociale steun (Daining & DePanfilis, 2007). Een ander onderzoek toonde aan dat de meerderheid van de veerkrachtige kinderen een goede/sterke band heeft met tenminste één volwassene (Skala & Bruckner, 2014).

De sociale steun kan vanuit verschillende hoeken komen, het gaat vooral om individuen met wie iemand een band heeft opgebouwd (Daining & DePanfilis, 2007). Sociale steun kan helpen bij het ontwikkelen van veerkracht en wordt geassocieerd met het psychologische aanpassingsvermogen (Iwaniec, Larkin, & Higgins, 2006; Legault, Anawati, & Flynn, 2006). Daarnaast bieden deze banden steun bij de overgang van jeugd naar volwassenheid, ook bij het zelfstandig gaan wonen bieden deze banden steun (Daining & DePanfilis, 2007). Onderwijsinstelling, evenals sportorganisaties en dergelijke, kunnen bijvoorbeeld ook steun bieden aan kinderen in een lastige (thuis)situatie (Iwaniec, Larkin, & Higgins, 2006). Ze ondersteunen het ontwikkelen van vaardigheden en interesses, het kan adolescenten de kans geven even te ontsnappen uit hun (thuis)situatie en er kunnen positieve sociale relaties ontstaan (Höjer & Johansson, 2012).

Daarnaast kunnen academische resultaten iemands zelfeffectiviteit ('self-efficacy'), vertrouwen in eigen vaardigheid bij een bepaalde taak, en zelfvertrouwen beïnvloeden, wat een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van veerkracht (Iwaniec, Larkin, & Higgins, 2006). In een ander onderzoek is gevonden dat chronische tegenspoed tijdens de kindertijd en jeugd een kleine positieve relatie heeft met succes in academische en gedragscontext (Masten, et al., 2004). Dit zou betekenen dat de kans dat een adolescent in aanraking met jeugdzorg grotere kans heeft om het goed te doen op school, wat veerkracht kan stimuleren. Echter zijn er ook onderzoeken die juist laten zien dat adolescenten in aanraking met jeugdzorg minder goede schoolresultaten laten zien (Berridge, 2012; Jackson & Cameron, 2012).

1.5 Onderzoeksvraag

Concluderend kan gezegd worden dat uit eerdere onderzoeken blijkt dat tegenslagen of trauma's niet per se leiden tot een gebrek aan veerkracht. Er zijn manieren om veerkracht te ontwikkelen en te versterken. In eerdere onderzoeken werd vooral onderzoek gedaan naar verschillen tussen veerkrachtige en niet-veerkrachtige groepen, maar geen onderzoek naar eventuele verschillen tussen de veerkracht van 'gewone' adolescenten en adolescenten die in aanraking zijn met jeugdzorg. Hieruit volgt deze onderzoeksvraag; *In welke mate is er verschil tussen veerkracht van adolescenten in aanraking met jeugdzorg en adolescenten die niet in aanraking zijn met jeugdzorg? Als er verschillen te vinden zijn, wat zijn die verschillen dan?* De verwachting hierbij is dat de jeugdzorggroep minder binding met thuis/het gezin laat zien, want adolescenten die in aanraking komen met jeugdzorg hebben vaak te maken met een moeilijke thuissituatie, bijvoorbeeld ouders die moeite hebben met opvoeden, veel ruzie thuis of andere problemen (Rijksoverheid, sd).

De hypothese die voortkomt uit de resultaten van eerdere onderzoeken (Campbell-Sills, Cohan, & Stein, 2006; Masten, et al., 2004) is: *Adolescenten in aanraking met jeugdzorg laten meer veerkrachtsignalen zien in hun Best Possible Self dan adolescenten die niet in contact staan met jeugdzorg.* Een Best Possible Self geeft een beeld van wat iemand in de toekomst graag zou willen bereiken, het laat een zo ideaal mogelijk toekomstbeeld zien.

2. Methode

2.1 Design

In dit kwalitatieve onderzoek werd gebruik gemaakt van een between-groups design. Er werden twee groepen met verschillende achtergronden (wel/niet in aanraking met jeugdzorg) op een kwalitatieve manier met elkaar vergeleken op basis van de mate van veerkracht die zichtbaar was in de Best Possible Selves van de adolescenten.

2.2 Participanten

Voor dit onderzoek werd gekeken naar verschillen tussen adolescenten in aanraking met jeugdzorg en adolescenten die benaderd waren via de middelbare scholen. De eerste groep bevat de adolescenten die benaderd zijn via hun middelbare school, deze scholen zijn: het Blariacum college, het Sint-Maartens college en het Segbroek college. Deze groep bestond uit 89 respondenten, 52,8% jongens, 43,8% meisjes en 3,4% respondenten waarbij geen geslacht is opgegeven. De respondenten van de eerste groep bestaan uit middelbare scholieren tussen de 11 en 16 jaar oud ($M = 12,90$, $SD = 0,75$). Het opleidingsniveau van de middelbare scholieren bestaat uit vmbo, havo en vwo.

De tweede groep is de groep adolescenten die via jeugdzorg benaderd is om mee te doen aan dit onderzoek, deze instantie is een jeugdzorginstantie uit de provincie Noord-Holland. De respondenten worden ambulante ondersteunt. Deze groep bestond uit 25 respondenten, 48% meisjes en 52% jongens. Hun leeftijden zijn tussen de 13 en 16 jaar oud ($M = 13,76$, $SD = 0,72$).

2.3 Materialen

Het formulier van de Best Possible Self (Boniwell & Ryan, 2016) (zie bijlage 1). Voor het invullen van het formulier kregen de respondenten de tijd om na te denken over wat er volgend jaar anders zou zijn ten opzichte van nu. Daarbij was het de bedoeling dat ze hun meest ideale beeld opschreven met behulp van het formulier dat de respondenten kregen (zie bijlage 1). Op het formulier wordt aangegeven dat de respondenten na kunnen denken over hoe het dan op school gaat, hoe het thuis gaat en hoe het gaat met familie en vrienden. Verder konden de respondenten toevoegen wat ze wilden, bijvoorbeeld iets over hobby's of over sport. Het schrijven

van een Best Possible Self vergt zelfkennis en biedt mogelijkheid om het heden te evalueren en interpreteren (Markus & Nurius, 1986).

2.4 Procedure

Voorafgaande aan het onderzoek is een ethische aanvraag ingediend bij de ethische commissie van Universiteit Twente, deze heeft het onderzoek goedgekeurd. De docenten/trainers van de scholen/jeugdzorg kregen informatie over de procedure via email/een brief, ook werd een informatiebrief voor de ouders/verzorgers van de respondenten meegestuurd, deze brief was een passief informed consent voor de ouders.

Alle respondenten kregen van een docent of trainer de vraag of ze hun Best Possible Self wilden opschrijven aan de hand van het formulier dat de respondenten kregen (bijlage 1). Hierin werd de respondenten gevraagd om te vertellen over wat ze dachten dat volgend jaar anders zou zijn in hun leven. De data verzameling voor de middelbare schoolgroep vond plaats in november 2016, de data van de jeugdzorggroep werd in april 2017 verzameld. Door de middelbare schoolgroep werden de Best Possible Selves op school geschreven, de jeugdzorggroep deed dit op een locatie bij jeugdzorg. Voor het opschrijven van een Best Possible Self werd ongeveer een half uur uitgetrokken.

De geschreven Best Possible Selves van de respondenten werden getranscribeerd en hierna gecodeerd in atlas.ti.

2.5 Analyse

Voor het analyseren en coderen van de data is gebruik gemaakt van twee codeschema's. Ten eerste een codeschema dat specifiek kijkt naar de inhoud van de Best Possible Selves, het inhoudelijke codeschema. Ten tweede een schema dat kijkt naar de aanwezigheid van veerkrachtsignalen in de Best Possible Selves, het veerkracht codeschema.

Voor beide schema's werden relatieve frequenties per code berekend. Dit werd ten eerste gedaan door de absolute frequentie van een code te delen door het aantal respondenten (dus door $N=89$ of $N=25$), hier wordt verder naar verwezen met *methode A*. Hiermee werd duidelijke hoe vaak een code gemiddeld per respondent in de groep voorkwamen. Ten tweede werd er gekeken bij hoeveel respondenten de code voorkwam. Hoe vaak een code per respondent voorkwam zal in

dit geval niet mee genomen worden, er werd enkel gekeken naar of een code wel of niet bij een respondent voorkwam. Deze methode wordt vanaf nu aangeduid met *methode B*. Doordat er op twee verschillende manieren naar de uitkomsten gekeken wordt, is het mogelijk dat de resultaten verschillen. Er is gekozen voor twee methodes, zodat de data uitgebreider geanalyseerd kan worden en hierdoor de onderzoeksvraag beter beantwoord kan worden.

Methode A is gekozen omdat er zo per groep gekeken kan worden hoe vaak een code gemiddeld bij die groep voorkomt. Dit kan iets zeggen over de mate van veerkracht doordat iemand bijvoorbeeld iets zegt over de nabije toekomst en de toekomst op langere termijn. Dit zorgt ervoor dat iemand twee keer dezelfde code toegekend krijgt terwijl ze toch verschillende dingen laten zien (en hiermee dus misschien een hogere mate van veerkracht). Zo kunnen de gemiddelde resultaten van de groepen met elkaar vergeleken worden, dit kan iets zeggen over de mate van veerkracht per groep.

Ter aanvulling daarvan is er gekozen voor methode B om te kunnen corrigeren voor hoe vaak een respondent een code genoemd heeft. Anders zou één respondent een code bijvoorbeeld tien keer genoemd kunnen hebben en daarmee het gemiddelde resultaat per groep kunnen verhogen. Door alleen te kijken naar of het wel of niet door een respondent genoemd wordt kan er per groep gekeken worden hoeveel procent van de respondenten de code gebruikt heeft. Dit laat twee kanten van het codegebruik van de respondenten zien.

2.5.1 Inhoudelijke analyse

Het eerste codeschema weerspiegelt de aspecten die veel voorkomen in de Best Possible Selves van de respondenten, hierbij is gebruik gemaakt van een bottom-up methode om het codeschema te ontwikkelen. Dit houdt in dat een aantal van de Best Possible Selves van de respondenten eerst werd gelezen en dat hieruit het codeschema geëxtraheerd is. De codes die hieruit voortkwamen zijn: 'school', 'thuis', 'familie', 'vrienden', 'zelf', 'vrije tijd', 'sport', 'materialisme' en 'rest'. De uitleg van de codes is te vinden in Tabel 1. Alle codes, uitgezonderd materialisme en rest, hadden een positieve, neutrale en negatieve variant.

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, de Cohen's kappa, van het bovenstaande codeschema ligt tussen 0,88 en 1, waarbij 1 de hoogst haalbare waarde is. Om dit te berekenen codeerden drie onderzoekers, apart van elkaar, drie dezelfde Best Possible Selves, waarna de resultaten met elkaar vergeleken werden.

Tabel 1 Omschrijving inhoudelijke codes

Inhoudelijke codes	Uitleg codes
Thuis	Hieronder vallen zinnen waarin het woord thuis expliciet genoemd wordt, een zin(deel)/zinnen waarboven het kopje thuis staat en dingen waarin verhuizen, nieuwe kamer en dergelijke genoemd worden
Familie	Zinnen/zinsdelen waarin familieleden individueel genoemd worden (zoals oom, oma, zusje, vader, moeder) en zinnen waarin familie als ‘groep’ genoemd wordt vallen onder de code familie.
Vrienden	Zinnen/zinsdelen waarin het woord vriend(en) expliciet genoemd wordt of waarin de relatie met specifieke vrienden wordt beschreven bijvoorbeeld zinnen waarin wordt gezegd ... is nog steeds mijn beste vriend.
School	Zinnen/zinsdelen waarin respondenten het over school of dingen hebben die helpen bij het opbouwen van een carrière, bijvoorbeeld het krijgen van een bijbaantje.
Sport	Zinnen/zinsdelen waarin het woord sport specifiek genoemd wordt of waarin een bepaalde sport genoemd wordt. Zinnen waarin aangegeven wordt dat ze beter willen worden in (een bepaalde) sport of kampioen/topsporter willen worden. Ook een zin waarin de respondent aangeeft dat hij/zij gescout wil worden valt onder de code sport.
Zelf	Deze code bevat zinnen/zinsdelen die gaan over zelfontwikkeling of andere veranderingen van de respondent zelf.
Vrije tijd	Zinnen/zinsdelen waarin ‘vrije tijd’ expliciet genoemd wordt of waarin vrijetijdsbesteding genoemd wordt die niet per se sport of school gerelateerd is, zoals acteren, zingen of buitenspelen.
Materialisme	Dit is een code die vooral gaat over (materiële) dingen die iemand wil hebben, zoals een auto of motor, waarbij geen reden gegeven wordt die ervoor zorgt dat de zin onder een andere code valt (bijvoorbeeld ik wil graag een auto, zodat ik mijn oma vaker kan bezoeken, deze zin zou vallen onder familie want de reden dat hij/zij een auto wil is meer contact met oma).
Rest	Deze code bevat alle zinnen die niet onder een andere code geschaard kunnen worden, zoals mijn hond is groter geworden.

Een *negatieve* waarde werd gegeven, wanneer de code een negatieve verwachting voor de toekomst bevatte. Een voorbeeld hiervan is dat een respondent aangaf dat er thuis meer stress zou ontstaan. Een *neutrale* waarde werd gegeven, als de code een neutrale verwachting voor de toekomst bevatte, bijvoorbeeld als een respondent zei dat hij/zij groter of ouder zou worden. Een *positieve* waarde werd toegekend, wanneer de code een positieve verwachting voor de toekomst bevatte. Een voorbeeld hiervan is een deelnemer die beschreef dat hij/zij over zou gaan naar de volgende klas.

2.5.2 Veerkracht analyse

Naast het inhoudelijke codeschema werd er nog een tweede codeschema ontwikkeld, dit codeschema gaat over de aanwezigheid van signalen voor veerkracht in de Best Possible Self. Bij dit codeschema werd er gebruik gemaakt van een top-down benadering, aan de hand van het artikel van Bernard (1991) kwam er een codeschema uit met zeven codes. De zeven codes zijn: 'autonomie', 'probleemoplossende vaardigheden', 'sociale competentie', 'zingeving en toekomstvisie', 'beschermfactor gezinsniveau', 'beschermfactor gemeenschapsniveau' en 'overig' (Bernard, 1991). De uitleg van de codes is te zien in Tabel 2.

De Cohen's kappa van de veerkracht codering is 0,92. Twee onderzoekers hebben apart van elkaar twee Best Possible Selves gecodeerd volgens het veerkracht codeschema. Hierna werden de uitkomsten met elkaar vergeleken en werd de Cohen's kappa berekend.

Tabel 2 Omschrijving veerkracht codes

<i>Veerkracht codes</i>	<i>Uitleg codes</i>
Sociale competentie	Heeft betrekking op alle vormen van pro sociaal gedrag. Voorbeelden hiervan zijn: reactiviteit (responsiveness), flexibiliteit, empathie en zich bekommeren (caring), communicatieve vaardigheden en gevoel voor humor.
Probleemoplossende vaardigheden	Omvat het vermogen tot abstract, reflectief en flexibel denken en het in staat zijn om alternatieve oplossingen voor cognitieve en sociale problemen te bedenken.
Autonomie	Een gevoel van eigen identiteit, een vermogen om zelfstandig te handelen en controle uit te oefenen op de eigen omgeving. Voorbeelden van vaardigheden van autonomie zijn: Sterk gevoel van onafhankelijkheid, interne locus van controle, gevoel van macht, zelfvertrouwen, zelfeffectiviteit (self-efficacy), discipline en het controleren van impulsen.
Zingeving en toekomstvisie	Gezonde levensverwachtingen, doelgerichtheid, prestatiemotivatie, succesoriëntatie (succes orientation), educatieve ambities, doorzettingsvermogen, hoopvolheid (hopefulness), een gevoel van samenhang in het leven en geloof in een mooie toekomst.
Beschermfactor gezinsniveau	Positieve verwachting over hoe het thuis zal gaan, hoe het met ouders/primaire verzorgers, broertjes en/of zusjes en huisdieren zal gaan.
Beschermfactor gemeenschapsniveau	Positieve verwachting over sociale netwerk, band met leeftijdgenoten en/of andere volwassenen zoals leraren of familieleden (niet ouders/zusjes/broertjes) vallen onder beschermfactor gemeenschapsniveau.
Overig	Alles wat niet onder een andere categorie past, maar wel iets te maken kan hebben met veerkracht/veerkracht kan beïnvloeden.

3. Resultaten

Om de onderzoeksvraag *“In welke mate is er verschil tussen veerkracht van adolescenten in aanraking met jeugdzorg en adolescenten die niet in aanraking zijn met jeugdzorg? Als er verschillen te vinden zijn, wat zijn die verschillen dan?”* te kunnen beantwoorden zijn hieronder de resultaten van het coderen van de Best Possible Selves uiteengezet.

3.1 Resultaten inhoudelijk codeschema

De codes die hieronder besproken worden zijn: ‘school’, ‘thuis’, ‘familie’, ‘vrienden’, ‘zelf’, ‘vrije tijd’, ‘sport’, ‘materialisme’ en ‘rest’. De positieve code werd het meest toegepast, wat ook aansluit bij het doel van de Best Possible Self, een zo ideaal mogelijke toekomst beschrijven. De resultaten zijn ook terug te vinden Tabel 3 (p. 17).

In Tabel 3 is te zien dat er een verschil is tussen de twee groepen bij de code familie. De code ‘familie negatief’ kwam vaker voor bij de jeugdzorggroep, terwijl de code ‘familie positief’ vaker voorkwam bij de middelbare school groep. Dit is zowel te zien bij de resultaten van methode A (0,72 – 0,60) als bij de resultaten van methode B (61% - 48%). Voorbeelden van quotes die als ‘familie negatief’ werden gecodeerd zijn: *“maar alleen de band tussen mijn zusje van 12 jaar oud alleen maar slechter gaat worden door haar egoïstische gedrag en haar stomheid.”* (jz D:24) en *“mijn moeder is 3 jaar geleden overleden.”* (jz D:7). Voorbeelden van quotes die als ‘familie positief’ werden gecodeerd zijn: *“En hoe mijn familie nu is wil ik graag houden.”* (ms D:19) en *“Ik denk dat het dan ook beter gaat met mijn familie en dat we niet te veel blijven denken aan alle slechte dingen die zijn gebeurd.”* (jz D:10)

Bij de code ‘vrienden’ is de relatieve frequentie van negatief en neutraal gelijk, maar is er een verschil tussen de relatieve frequentie van ‘vrienden positief’. Wat opvalt bij methode A is dat de frequentie van ‘vrienden positief’ twee keer zo hoog is in de middelbare schoolgroep dan bij de jeugdzorggroep (0,81 – 0,44). Bij methode B is een vergelijkbaar verschil zichtbaar, de code ‘vrienden positief’ werd door 65% van de middelbare schoolgroep genoemd en door 44% van de jeugdzorggroep. Een voorbeeld van de code ‘vrienden neutraal’ is: *“Misschien gaan sommige vrienden naar een andere klas.”* (ms D:22). Twee quotes van de code vrienden positief zijn: *“Ik heb het erg gezellig met vrienden en we spreken veel af.”* (ms D:38) en *“Ik hoop dat ik nog steeds*

bevriend ben met mijn goede vrienden van nu en dat we heel veel leuke dingen kunnen doen en voorlopig nog niet uit elkaar groeien.” (jz D:20).

Bij de code ‘thuis positief’ is ook een verschil tussen de twee groepen zichtbaar, de middelbare schoolgroep (0,61/58%) heeft ongeveer drie keer zo vaak iets gezegd over thuis (positief) dan de jeugdzorggroep (0,20/20%). Voorbeelden van quotes voor de code ‘thuis positief’ zijn: *“Ik hoop minder ruzie soms thuis.”* (jz D:21), *“Is mijn zusje aardiger voor me.”* (ms D:6) en *“Ik ben blij hoe het thuis gaat ook al zijn mijn ouders gescheiden, ze doen het heel goed”* (ms D:79).

Ook bij de code ‘sport’ is een verschil zichtbaar. Volgens methode A is de frequentie van de code ‘sport positief’ bij de middelbare schoolgroep 0,39 en bij de jeugdzorggroep 0,28. Methode B laat zien dat 35% van de middelbare schoolgroep de code heeft genoemd en van de jeugdzorggroep 24%. Voorbeelden van deze codes zijn: *“Ik ben mezelf aan het voorbereiden om top zwemster te worden.”* (ms D:59) en *“Dat ik weer in het demoteam van dansen kom.”* (jz D:4).

De code van de inhoudelijke codering die in totaal het meest voorkomt is de code ‘school’ (positief). Beide groepen noemen vaak hun verwachtingen over hoe het op school zal gaan, bij de middelbare schoolgroep is deze frequentie iets hoger dan bij de jeugdzorggroep (1,38 tegenover 1,24). Ook als gekeken wordt hoeveel procent van de respondenten deze code toegekend heeft gekregen is er een verschil zichtbaar, namelijk 92% van de middelbare schoolgroep en 80% van de jeugdzorggroep heeft deze code genoemd. Quotes van de code ‘school positief’ zijn: *“Vervolgens wil ik de MBO doen en daarna de HBO en daarna eventueel universiteit.”* (jz D:9), ook deze quotes zijn onder de code ‘school positief’ geschaard: *“Dat als ik mijn mavo diploma heb ik makkelijk de havo kan gaan doen en dan het hbo verloskunde”* (jz D:25) en *“Dat ik naar vwo ga.”* (ms D:55).

De code ‘zelf’ kwam zowel bij methode A als B vaker voor bij de jeugdzorggroep dan bij de middelbare schoolgroep. De frequentie van de code ‘zelf positief’ was bij de jeugdzorggroep 0,52, de frequentie van deze code bij de middelbare schoolgroep was 0,42. Uit de resultaten van methode B blijkt dat 44% van de respondent van de jeugdzorggroep en 35% van de respondenten van de middelbare schoolgroep de code ‘zelf’ genoemd heeft. Voorbeelden van quotes van ‘zelf positief’ zijn: *“Ik ben niet een opgever.”* (ms D:3), *“een jongen van 15 die zelfverzekerd is.”* (jz D:3) en *“Ik hoop dat ik ook meer stappen heb genomen naar verschillende doelen.”* (jz D:5)

Bij de code 'vrije tijd' is er geen verschil te vinden tussen de twee groepen, een voorbeeld van de code 'vrije tijd positief' is: *"Ik ben verder gegaan in mijn hobby en dus ook veel beter dan nu."* (jz D:12).

Wat opvalt bij de code 'materialisme', is dat deze code drie keer zo vaak voorkomt in de middelbare school groep, de code is daar namelijk door 12% van de respondenten gebruikt, terwijl deze slechts aan 4% van de respondenten van de jeugdzorggroep toegekend is. De frequentie laat hetzelfde beeld zien als de percentages, namelijk 0,12 bij de middelbare schoolgroep en 0,04 bij de jeugdzorggroep. Een voorbeeld van deze code is: *"Ik heb een Iphone 6!"* (ms D:23) en *"We zijn verhuist en zijn miljonair geworden met de loterij. En we hebben een hond en een zwembad."* (ms D:19).

Tot slot de code 'rest', deze code bevat quotes zoals: *"Dit is wat ik denk dat zo mijn toekomst er voor volgend jaar uitziet."* (jz D:11), *"Het sneeuwt weer in de winter."* (ms D:69) en *"Ik zal met mijn linkerhand willen schrijven."* (ms D:77).

De codes 'familie', 'vrienden', 'thuis', 'sport', 'school' en 'materialisme' kwamen vaker voor bij de middelbare school groep. De code 'vrije tijd' kwam bij beide groepen even vaak voor en de code 'zelf' kwam vaker voor bij de jeugdzorggroep.

Tabel 3 Inhoudelijke codering

<i>Codes</i>	Methode A		Methode B	
	<i>Middelbare schoolgroep</i>	<i>Jeugdzorggroep</i>	<i>Middelbare schoolgroep</i>	<i>Jeugdzorggroep</i>
Familie				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0,01	Negatief: 0,12	Negatief: 1%	Negatief: 4%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,16	Neutraal: 0,20	Neutraal: 16%	Neutraal: 16%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,72	Positief: 0,60	Positief: 61%	Positief: 48%
School				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0,00	Negatief: 0,04	Negatief: 0%	Negatief: 4%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,10	Neutraal: 0,12	Neutraal: 9%	Neutraal: 12%
- <i>Positief</i>	Positief: 1,38	Positief: 1,24	Positief: 92%	Positief: 80%
Sport				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0,00	Negatief: 0,00	Negatief: 0%	Negatief: 0%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,02	Neutraal: 0,08	Neutraal: 2%	Neutraal: 4%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,39	Positief: 0,28	Positief: 35%	Positief: 24%
Thuis				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0,02	Negatief: 0,00	Negatief: 2%	Negatief: 0%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,19	Neutraal: 0,20	Neutraal: 19%	Neutraal: 20%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,61	Positief: 0,20	Positief: 58%	Positief: 20%
Vrienden				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0,00	Negatief: 0,00	Negatief: 0%	Negatief: 0%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,09	Neutraal: 0,08	Neutraal: 9%	Neutraal: 8%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,81	Positief: 0,44	Positief: 65%	Positief: 44%
Vrije tijd				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0	Negatief: 0	Negatief: 0%	Negatief: 0%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,01	Neutraal: 0	Neutraal: 1%	Neutraal: 0%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,08	Positief: 0,08	Positief: 7%	Positief: 8%
Zelf				
- <i>Negatief</i>	Negatief: 0	Negatief: 0	Negatief: 0%	Negatief: 0%
- <i>Neutraal</i>	Neutraal: 0,17	Neutraal: 0,16	Neutraal: 16%	Neutraal: 16%
- <i>Positief</i>	Positief: 0,42	Positief: 0,52	Positief: 35%	Positief: 44%
Materialisme	0,12	0,04	12%	4%
Rest	0,19	0,12	19%	12%

3.2 Resultaten veerkracht codeschema

De eerste code die besproken zal worden is de code ‘autonomie’. Zoals in Tabel 4 te zien is, is er een verschil tussen de frequentie van ‘autonomie’ van de middelbare schoolgroep en de jeugdzorggroep (0,35 respectievelijk 0,52). De code ‘autonomie’ komt relatief vaker voor bij de jeugdzorggroep. Methode B laat ook een verschil zien tussen ‘autonomie’ bij de middelbare schoolgroep en de jeugdzorggroep, 30% van de middelbare schoolrespondenten heeft de code genoemd en 32% van de jeugdzorgrespondenten. Een voorbeeld van een quote die onder de code ‘autonomie’ geschaard is: *“Later wil ik zelf mijn kleding ontwerpen en een winkel voor mezelf beginnen.”* (jz D:9).

De volgende code, ‘zingeving en toekomstvisie’ komt relatief gezien ongeveer even vaak voor. Voorbeelden van de quotes die onder deze code vallen zijn: *“Ik ben nog steeds gelukkig.”* (ms D:3), *“Meer studeren, meer op mijn carrière letten.”* (ms D:11) en *“Ik wil met allemaal 7 op mijn rapport over gaan.”* (jz D:6).

De code ‘sociale competentie’ komt relatief gezien ongeveer even vaak voor, voorbeelden van deze code zijn: *“Ik hoop dat ik een betere band krijg met mijn vrienden.”* (ms D:21), *“Ik hoop dat mijn familie gezond blijft.”* (ms D:33) en *“Ik ben ook van plan om mijn moeder te verzorgen als ze oud is.”* (jz D:9).

Bij de code ‘probleemoplossende vaardigheden’ is de frequentie ongeveer even vaak, maar is er wel een verschil in hoeveel respondenten deze code genoemd hebben. Zo heeft 12% van de middelbare schoolgroep deze code genoemd en 16% van de jeugdzorggroep. Bij deze code is er dus een verschil tussen de resultaten van methode A en methode B. Voorbeelden van quotes zijn: *“en ik kan dan veel beter met mensen omgaan dan nu.”* (jz D:12), *“Ik heb veel fouten gemaakt met vrienden kiezen, maar daardoor heb ik geleerd van mijn fouten.”* (ms D:15) en *“In mijn dromen ben ik volgend jaar heel goed in plannen en krijg ik mijn huiswerk eerder af en kan ik me goed concentreren voor tijdens het leren.”* (ms D:23).

De code ‘beschermfactor gezinsniveau’ is bij de middelbare schoolgroep vaker aanwezig dan bij de jeugdzorggroep. De frequenties bij de twee groepen zijn 0,56 respectievelijk 0,40 en het procent respondenten dat de code genoemd heeft is 48% respectievelijk 40%. Voorbeelden van de code ‘beschermfactor gezin’ zijn: *“Minder ruzies thuis.”* (ms D:7), *“Het is gezellig thuis zoals altijd en ik wil dat er niks verandert.”* (ms D:57) en *“Dat mijn ouders niet gaan scheiden en gewoon bij elkaar blijven.”* (jz D:6).

Bij de code ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ is geen verschil in frequentie zichtbaar. Wel is er een verschil zichtbaar bij het aantal respondenten dat de code genoemd heeft, namelijk 57% van de middelbare schoolgroep en 60% van de jeugdzorggroep. Voorbeelden van deze code zijn: *“Ik denk dat mijn vrienden hetzelfde blijven en mijn familie ook.”* (jz D:24), *“Dat er geen familie of vrienden zijn overleden.”* (jz D:6) en *“Het gaat gelukkig super goed met mijn familie en vrienden. Iedereen blijft gezond.”* (ms D:9).

Tot slot de code ‘overig’, de frequentie van deze code is drie keer zo hoog bij de jeugdzorggroep en werd door twee keer zo veel mensen van de jeugdzorggroep genoemd (0,04 respectievelijk 0,12 en 4% respectievelijk 8%). Voorbeelden van de code ‘overig’ zijn: *“Nou mijn oma en tante hebben kanker dus misschien zijn ze er dan niet meer.”* (ms D:51) en *“Mijn moeder is drie jaar geleden overleden en ik kreeg dus een stiefmoeder dit was de grootste verandering ooit want je weet nooit wat er gebeurt.”* (jz D:7).

De codes ‘autonomie’ en ‘overig’ kwamen vaker voor bij de jeugdzorggroep, de codes ‘zingeving en toekomstvisie’ en ‘sociale competentie’ kwamen even vaak voor bij beide groepen. De codes ‘probleemoplossende vaardigheden’ en ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ lieten verschillende resultaten zien bij methode A en methode B. De codes kwamen bij methode A beiden even vaak voor, terwijl ze bij methode B beiden vaker voorkwamen bij de jeugdzorggroep. Tot slot kwam de code ‘beschermfactor gezinsniveau’ vaker voor bij de middelbare schoolgroep.

Tabel 4 *Veerkrachtcodering*

<i>Codes</i>	Methode A		Methode B	
	<i>Middelbare schoolgroep</i>	<i>Jeugdzorggroep</i>	<i>Middelbare schoolgroep</i>	<i>Jeugdzorggroep</i>
Autonomie	0,35	0,52	30%	32%
Zingeving en toekomstvisie	1,66	1,60	97%	96%
Sociale competentie	0,73	0,72	51%	52%
Probleemoplossende vaardigheden	0,16	0,16	12%	16%
Beschermfactor gezinsniveau	0,56	0,40	48%	40%
Beschermfactor gemeenschapsniveau	0,67	0,68	57%	60%
Overig	0,04	0,12	4%	8%

4. Discussie

Met de hiervoor besproken resultaten kan antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag *In welke mate is er verschil tussen veerkracht van adolescenten in aanraking met jeugdzorg en adolescenten die niet in aanraking zijn met jeugdzorg? Als er verschillen te vinden zijn, wat zijn die verschillen dan?* Er zijn een aantal verschillen gevonden tussen de Best Possible Selves van de jeugdzorggroep en de middelbare schoolgroep. Zo bleek dat de middelbare schoolgroep vaker de inhoudelijke (positieve) codes ‘familie’, ‘vrienden’, ‘school’, ‘sport’, ‘thuis’ en ‘materialisme’ noemde. Bij de positieve code ‘vrije tijd’ werd geen verschil gevonden. De positieve code ‘zelf’ werd vaker genoemd door de jeugdzorggroep, dit betekent dat ze vaker een positieve verwachting over zichzelf benoemden.

Daarnaast zijn er ook verschillen gevonden bij de veerkrachtcodering, zo kwamen de codes ‘autonomie’ en ‘overig’ vaker voor bij de jeugdzorggroep. Dat de jeugdzorggroep de code ‘autonomie’ vaker genoemd heeft, sluit aan bij wat er in eerdere onderzoeken gevonden is. Namelijk dat mensen die veerkracht ontwikkelen (en dus veerkrachtsignalen laten zien) in moeilijke omstandigheden een hogere mate van autonomie ontwikkelen/hebben dan de niet-veerkrachtige groep (Masten & Tellegen, 2012). De code ‘autonomie’ bevat zinnen die een gevoel van eigen identiteit laten zien, een vermogen om zelfstandig te handelen en controle uit te oefenen op de eigen omgeving. Voorbeelden van vaardigheden van autonomie zijn: sterk gevoel van onafhankelijkheid, interne locus of control, gevoel van macht, zelfvertrouwen, zelfeffectiviteit (self-efficacy), discipline en het controleren van impulsen (Bernard, 1991). Hierbij sluit ook de hogere (relatieve) frequentie van de code ‘zelf’ bij de jeugdzorggroep aan, want ‘zelf’ gaat over zelfontwikkeling en over het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden. Er is dus een samenhang tussen deze twee codes.

De codes ‘zingeving en toekomstvisie’ en ‘sociale competentie’ kwamen bij beide groepen even vaak voor. Zingeving en toekomstvisie bieden bescherming tegen antisociaal gedrag, dus adolescenten met zingeving en toekomstvisie gedroegen zich minder antisociaal (Machell, Disabato, & Kashdan, 2016). De code ‘beschermfactor gezinsniveau’ kwam vaker voor bij de middelbare schoolgroep en bij de codes ‘probleemoplossende vaardigheden’ en ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ zat er verschil in de resultaten van methode A en B. Bij methode A kwam de code ‘probleemoplossende vaardigheden’ bij beide groepen even vaak voor, bij methode B werd

deze code vaker genoemd door de jeugdzorggroep (12% tegenover 16%). Bij de code ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ werd bij methode A geen verschil gevonden tussen de groepen, maar bij methode B bleek dat meer respondenten uit de jeugdzorggroep deze code genoemd hadden (57% respectievelijk 60%).

Bij de resultaten is te zien dat de jeugdzorggroep lager scoort op de codes ‘familie’, ‘vrienden’, ‘thuis’, ‘sport’ en ‘school’. Hiervan zou verwacht kunnen worden dat dit weerslag zou hebben op de ‘sociale competentie’, want deze code gaat over de sociale connecties van de adolescenten. Echter is er geen/weinig verschil gevonden tussen de groepen bij de code ‘sociale competentie’. Wel is er een verschil gevonden tussen de groepen bij de codes van de beschermfactoren. De jeugdzorggroep heeft namelijk minstens een gelijke mate van de code ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ laten zien, dit zou de lage score op de code ‘beschermfactor gezinsniveau’ kunnen ondervangen volgens eerder onderzoek (Daining & DePanfilis, 2007). In eerder onderzoek werd gezegd dat niet alleen gezinsfactoren van belang zijn, maar dat het hele sociale netwerk invloed heeft op de ontwikkeling van veerkracht (Masten & Tellegen, 2012; Skala & Bruckner, 2014; Daining & DePanfilis, 2007). Ook werd gevonden dat een sterker sociaal netwerk samenhangt met meer veerkracht (Jones, 2012; Daining & DePanfilis, 2007). De mate van ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ dat de jeugdzorggroep liet zien komt overeen met eerder onderzoek, waarin gezegd wordt dat ongeveer driekwart van de adolescenten in aanraking met jeugdzorg tenminste één productieve connectie maakt met een volwassene (Jones, 2012).

De eerder opgestelde hypothese was: *Adolescenten in aanraking met jeugdzorg laten meer veerkrachtsignalen zien in hun Best Possible Self dan adolescenten die niet in aanraking zijn met jeugdzorg*”. Om de hypothese te beantwoorden werd er gekeken naar de verschillen in het veerkracht codeschema. Deze resultaten laten zien dat de jeugdzorggroep minstens een gelijke mate van veerkrachtsignalen laat zien, met een neiging naar een iets hogere mate van veerkracht. De jeugdzorggroep en de middelbare schoolgroep laten een gelijke mate van ‘zingeving en toekomstvisie’ en ‘sociale competentie’ zien en een gelijke mate van ‘probleemoplossende vaardigheden’ bij methode A. Bij methode B laat de jeugdzorggroep echter een hogere mate van ‘probleemoplossende vaardigheden’ zien. Daarnaast laat de jeugdzorggroep een hogere mate van ‘autonomie’ zien. Als er naar de beschermfactoren gekeken wordt laat de jeugdzorggroep minder beschermfactoren op gezinsniveau zien, is er bij de beschermfactoren op gemeenschapsniveau een

verschil tussen methode A en methode B. Waarbij bij methode A een gelijke mate te zien was en bij methode B een hogere mate van beschermfactor op gemeenschapsniveau had (57% -60%). Tot slot lieten de resultaten zien dat de jeugdzorggroep een hogere mate van tegenslagen (code ‘overig’) had.

De conclusie is dat de jeugdzorggroep minstens een gelijke mate van veerkrachtsignalen laat zien. Meer respondenten van de jeugdzorggroep zeiden iets over ‘probleemoplossende vaardigheden’ en de jeugdzorggroep liet meer veerkrachtsignalen zien bij ‘autonomie’. Terwijl ze een lagere mate van de ‘beschermfactor gezinsniveau’ en een hogere mate van tegenslagen (code ‘overig’) in hun Best Possible Self lieten zien. Deze conclusie sluit aan bij een onderzoek van Campbell-Sills, Cohan en Stein (2006) en past bij de resultaten van het onderzoek van Shpiegel (2016), dat de adolescenten in contact met jeugdzorg een redelijk hoge score op veerkracht hadden.

4.1 Zwakke punten & aanbevelingen

Ten eerste is het feit dat er niet veel bekend is over de achtergrond van de respondenten, zowel van de jeugdzorgrespondenten als van de middelbare scholieren, een verbeterpunt voor vervolgonderzoek. Meer achtergrondinformatie zou nuttig zijn bij het vergelijken van de resultaten en het inschatten van de hoeveelheid tegenslagen in iemands leven. Een aanbeveling voor vervolgonderzoeken is het verzamelen van achtergrondinformatie over de respondenten, natuurlijk alleen als dit invloed kan hebben op de uitkomsten van het onderzoek. In dit geval zou het relevant geweest zijn om meer achtergrondinformatie over de verschillende groepen te hebben om een algemeen beeld te vormen over de leefsituaties van de respondenten.

Een tweede zwakke punt van dit onderzoek is hetgeen dat er niet veel literatuur te vinden is die iets zegt over de resultaten van dit onderzoek. Er is weinig literatuur over dit specifieke onderwerp te vinden. Er mist zowel bevestiging als ontkrachting van de resultaten gevonden in dit onderzoek, aangezien er weinig artikelen zijn die iets zeggen over verschil tussen adolescenten in aanraking met jeugdzorg en ‘normale’ adolescenten.

Een ander minder sterk punt van dit onderzoek is dat de middelbare school groep hun Best Possible Self op school heeft geschreven in tegenstelling tot de jeugdzorggroep (deze hebben de Best Possible Self geschreven tijdens een training). Dit zou voor de middelbare schoolgroep de associatie met school sterker gemaakt kunnen hebben. Dit zou invloed kunnen hebben op de codes

‘school’ en ‘zingeving en toekomstvisie’. Dit is op te lossen door in een volgend onderzoek ervoor te zorgen dat beide groepen in eenzelfde soort omgeving de Best Possible Selves schrijven.

Daarnaast zou ook het verschil in grootte van de twee groepen een zwakke punt van dit onderzoek kunnen zijn. Dit zou eventueel een vertekening in de resultaten die vanuit de codes bekeken zijn veroorzaakt kunnen hebben. Ook zou een grotere groep zorgen voor stabielere en betrouwbaardere resultaten ($N = 89$ en $N = 25$). Echter is er ook een verschil tussen de populatiegroottes van de groepen, dus misschien dat dit verschil juist wel aansluit bij het verschil aan grote in de populatie, dus dan zou dit verschil geen problemen opleveren. Om hierachter te komen zal gekeken moeten worden naar de populatiegroottes van de groepen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoeken is ook om vooraf rekening te houden met de populatiegroottes bij het bepalen van de samplegrootte voor het onderzoek.

De codes ‘sociale competentie’ en ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’ of ‘beschermfactor gezinsniveau’ van het veerkrachtcodeschema liepen soms in elkaar over. Bijvoorbeeld als een respondent iets zei zoals: “*Mijn familie is dan gezond*”. Willen dat je familie dan gezond is laat zien dat iemand zich bekommert om een ander, dat valt onder de code ‘sociale competentie’. Daarnaast is het gezond zijn van familie ook een beschermfactor voor de respondent en valt dan onder de code ‘beschermfactor gemeenschapsniveau’. De overlap heeft geen tot zeer weinig invloed gehad op de uitkomst van dit onderzoek, omdat de ‘bias’ bij beide groepen voorkwam en de resultaten op relatieve manier bekeken zijn. Desondanks zou het aanpassen van het codeschema, zodat er geen overlap meer is tussen de codes ‘sociale competentie’ en de ‘beschermfactor gezinsniveau/gemeenschapsniveau’ een aanbeveling zijn. Ondanks dat het in dit onderzoek geen invloed heeft gehad op de resultaten zou het eventueel in ander/verder onderzoek wel invloed kunnen hebben op de uitkomsten.

Ook moet de lezer er rekening mee houden dat dit onderzoek gebaseerd is op de Best Possible Selves van de respondenten. Een Best Possible Self geeft een beeld van wat iemand in de toekomst graag zou willen bereiken, laat iets zien over iemands zelfkennis en laat zien wat iemand over zijn/haar eigen potentie denkt (Markus & Nurius, 1986). Echter, kan een Best Possible Self soms ook juist invullen wat iemand nu mist en wat iemand meer zou willen, dit maakt het lastig om dat beeld te verenigen met het heden. Wel laat een Best Possible Self iets zien over iemands zelfeffectiviteit. Als iemand een positief beeld heeft van zijn/haar zelfeffectiviteit heeft dit een positieve invloed op het ontwikkelen van veerkracht (Iwaniec,

Larkin, & Higgins, 2006). Daarnaast is Possible Self een representatie van de zelf die iemand was (in het verleden) en de zelf die iemand zou willen worden (in de toekomst), een Possible Self staat dus ook in zekere mate ook in contact met het verleden en het heden (Markus & Nurius, 1986). De Best Possible Self zegt dus tot op zekere hoogte iets over iemands heden. Tot slot is ook het kunnen fantaseren over een positieve toekomst en een positief beeld bedenken positief gelinkt aan veerkrachtontwikkeling en is het een veerkrachtsignaal. Iemand laat hiermee zien dat hij/zij ondanks de tegenslagen toch een goede toekomst kan zien (Mak, Ng, & Wong, 2011; Sanders, Munford, Thimasarn-Anwar, Liebenberg, & Ungar, 2015). Het opschrijven van een Best Possible Self geeft ook motivatie voor eventuele veranderingen en kan een impuls geven aan zelfregulatie (Oyserman, Bybee, Terry, & Hart-Johnson, 2004; Zhu & Tse, 2016).

Tot slot een praktische aanbeveling over het schrijven van de Best Possible Selves. Het schrijven van een Best Possible Selves kan uitgebreid worden door middel van de Best Possible Self-visualisatie. Deze interventie versterkt optimisme en vergroot het psychisch welbevinden (Boniwell & Ryan, 2016). Met de Best Possible Self-visualisatie wordt er nagedacht over wat iemand graag uiteindelijk zou willen bereiken. Dit zet aan tot denken over hoe het doel bereikt kan worden, motiveert en geeft richting (Boniwell & Ryan, 2016). Daarnaast levert het visualiseren van dit doel positieve emoties op en zorgen positieve emoties er onder andere voor dat we veerkrachtiger worden (Boniwell & Ryan, 2016). Dit zorgt voor meer veerkracht(ontwikkeling) bij de respondenten.

4.2 Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat de jeugdzorggroep tenminste een gelijke mate van veerkrachtsignalen laat zien, met een neiging naar meer veerkrachtsignalen. De jeugdzorggroep laat op gebied van 'autonomie' meer veerkrachtsignalen zien en een hoger percentage van de jeugdzorggroep laat de code 'probleemoplossende vaardigheden' zien. Terwijl de jeugdzorggroep minder beschermfactoren op het gezinsniveau heeft en vaker tegenslagen genoemd heeft in de Best Possible Self. Concluderend lijkt het missen van beschermfactoren op gezinsniveau niet gelijk te staan aan een lagere mate van veerkracht.

Bibliografie

- Bernard, B. (1991). *Fostering Resiliency in Kids: Protective Factors in the Family, School, and Community*. Retrieved from WestEd.org.
- Berridge, D. (2012). Educating young people in care: What have we learned? *Children and Youth Services Review*, *34*(6), 1171-1175. doi:<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.01.032>
- Boniwell, I., & Ryan, L. (2016). *Aan de slag met Positieve Psychologie*. Amsterdam: Swp.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, *44*, 585-599. doi:10.1016/j.brat.2005.05.001
- Clonan, S. M., Chafouleas, S. M., McDougal, J. L., & Riley-Tillman, T. C. (2004). Positive psychology goes to school: Are we there yet? *Psychology in the Schools*, *41*(1), 101-110.
- Daining, C., & DePanfilis, D. (2007). Resilience of youth in transition from out-of-home care to adulthood. *Children and Youth Services Review*, *29*, 1158-1178. doi:10.1016/j.childyouth.2007.04.006
- Goldstein, S., & Brooks, R. B. (2013). Why study resilience? In S. Goldstein, & R. B. Brooks, *Handbook of Resilience in Children* (2e ed., pp. 24-32). New York: Springer. doi:10.1007/978-1-4614-3661-4
- Hayhurst, J., Hunter, J. A., Kafka, S., & Boyes, M. (2013, 11). Enhancing resilience in youth through a 10-day developmental voyage. *Journal of Adventure, Education and Outdoor Learning*, *15*(1), 40-52. doi:10.1080/14729679.2013.843143
- Henderson Grotberg, E. (2001). Resilience programs for children in disaster. *Ambulatory Child Health*, *7*(2), 75-83.
- Höjer, I., & Johansson, H. (2012). School as an opportunity and resilience factor for young people placed in care. *European Journal of Social Work*, *16*(1), 22-36. doi:10.1080/13691457.2012.722984
- Ingram, R. E., & Price, J. M. (2001). The role of vulnerability in understanding psychopathology. In R. E. Ingram, & J. M. Price, *Vulnerability to psychopathology: Risk across the lifespan* (pp. 3-19). New York: The Guilford Press.
- Iwaniec, D., Larkin, E., & Higgins, S. (2006). Research Review: risk and resilience in cases of emotional abuse. *Child and Family Social Work*, *11*, 73-82.

- Jackson, S., & Cameron, C. (2012). Leaving care: Looking ahead and aiming higher. *Children and Youth Services Review, 34*(6), 1107-1114.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.01.041>
- Jans-Beken, L., Lataster, J., Janssens, M., Peeters, S., & Jacobs, N. (2017). Optimisme versterkt mentale gezondheid. *De Psycholoog*.
- Jones, L. (2012). Measuring Resiliency and Its Predictors in Recently Discharged Foster Youth. *Child and Adolescent Social Work Journal, 29*(6), 515-533. doi:10.1007/s10560-012-0275-z
- Keyes, C. L. (2005). Mental Illness and/or mental health? Investigating axioms of the complete state model of health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*(3), 539-548.
doi:10.1037/0022-006X.73.3.539
- Legault, L., Anawati, M., & Flynn, R. (2006). Factors favoring psychological resilience among fostered young people. *Children and Youth Services Review, 28*, 1024-1038.
doi:10.1016/j.chilyouth.2005.10.006
- Machell, K. A., Disabato, D. J., & Kashdan, T. B. (2016). Buffering the Negative Impact of Poverty on Youth: The Power of Purpose in Life. *Social Indicators Research, 126*(2), 845-861. doi:10.1007/s11205-015-0917-6
- Mak, W. W., Ng, I. S., & Wong, C. C. (2011). Resilience: Enhancing well-being through the positive cognitive triad. *Journal of Counseling Psychology, 58*(4), 610-617.
doi:10.1037/a0025195
- Markus, H. R., & Nurius, P. (1986). Possible Selves. *American Psychologist, 41*(9), 954-969.
doi:10.1037/0003-066X.41.9.954
- Masten, A. S., & Tellegen, A. (2012). Resilience in developmental psychopathology: contributions of the project competence longitudinal study. *Development and Psychopathology, 24*, 345-361. doi:10.1017/S095457941200003X
- Masten, A. S., Burt, K. B., Roisman, G. I., Obradovic, J., Long, J. D., & Tellegen, A. (2004). Resources and resilience in the transition to adulthood: Continuity and change. *Development and Psychopathology, 16*, 1071-1094. doi:10.1017/S0954579404040143
- Nrugham, L., Holen, A., & Sund, A. (2010). Associations Between Attempted Suicide, Violent Life Events, Depressive Symptoms and Resilience in Adolescents and Young Adults.

- Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(5), 131-136.
doi:10.1097/NMD.0b013e3181da48b3
- Oyserman, D., Bybee, D., Terry, K., & Hart-Johnson, T. (2004). Possible selves as roadmaps. *Journal of Research in Personality*, 38(2), 130-149. doi:10.1016/S0092-6566(03)00057-6
- Place, M., Reynolds, J., Cousins, A., & O'Neill, S. (2002). Developing a Resilience Package for Vulnerable Children. *Child and Adolescent Mental Health*, 7(4), 162-167.
- Rijksoverheid. (n.d.). *Jeugdhulp vraag en antwoord*. Retrieved juni 15, 2017, from Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/vraag-en-antwoord/vormen-jeugdhulp-jeugdzorg>
- Riley, J. R., & Masten, A. S. (2005). Resilience in Context. In R. D. Peters, B. Leadbeater, & R. J. McMahon, *Resilience in Children, Families, and Communities* (pp. 13-25). Springer US. doi:10.1007/b102741
- Roy, A., Carli, V., & Sarchiapone, M. (2011). Resilience mitigates the suicide risk associated with childhood trauma. *Journal of Affective Disorders*, 133, pp. 591-594.
- Sanders, J., Munford, R., Thimasarn-Anwar, T., Liebenberg, L., & Ungar, M. (2015). The role of positive youth development practices in building resilience and enhancing wellbeing for at-risk youth. *Child Abuse and Neglect*, 42, 40-53. doi:10.1016/j.chiabu.2015.02.006
- Shpiegel, S. (2016). Resilience Among Older Adolescents in Foster Care: the Impact of Risk and Protective Factors. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14(1), 6-22. doi:10.1007/s11469-015-9573-y
- Skala, K., & Bruckner, T. (2014). Beating the odds: an approach to the topic of resilience in children and adolescents. *Neuropsychiatrie*, 28, 208-217. doi:10.1007/s40211-014-0125-7
- White, M. A., & Murray, A. S. (2015). *Evidence-Based Approaches in Positive Education*. Adelaide: Springer. doi:10.1007/978-94-017-9667-5
- Zakeri, H., Jowkar, B., & Razmjoei, M. (2010). Parenting styles and resilience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 1067-1070. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.236
- Zhu, S., & Tse, S. (2016). Possible selves, strategies and perceived likelihood among adolescents in Hong Kong: desire and concern. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21(2), 135-149. doi:10.1080/02673843.2015.1031683

Zolkoski, S. M., & Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2295-2303.

doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.chidyouth.2012.08.009>

